A. PH. PENARD OVER INWIJDING EN WERELDBESCHOUWING DER KARAÏBEN

DOOR

C. H. DE GOEJE

In 1907/08 verscheen te Paramaribo van de hand van F. P. Penard (sedert overleden) en zijn broeder A. Ph. Penard het boek „De menschetende aanbidders der Zonneslang”, waarin allerlei tot dusver niet bekende dingen over het innerlijk leven en de wereldbeschouwing der Karaïben (Kalienja's of Galibi's) werden medegedeeld. Ter verduidelijking werd in 1917 door A. Ph. P. te Paramaribo een dun boekje uitgegeven: „Het onbegrepen geloof”.

In 1925/27 gaf A. Ph. P. in het te Paramaribo verschijnend weekblad *De Periskoop* eenige mythen en mededeelingen over geboorte, opvoeding en feesten bij de Karaïben, en voorts een reeks van 31 artikelen „Iets over onzen Caraïbischen Pujai”, waarin werd medegedeeld wat de schrijver van verschillende Indianen vernam over de inwijding tot *pujai* ¹⁾, dat is medicijnman of priesterdokter.

Nadien kreeg P. van een Indiaan het volledig relaas van diens opleiding tot *pujai*, en hoe hij de geneeskunst toepaste, droomen uitlegde en wonderteekens verklaarde, en dit is met nog twee mythen nu onlangs afgedrukt in de *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië* (deel 84, 's-Gravenhage, 1928), onder den naam „Het pujai-geheim der Surinaamsche Caraïben”.

Mijn opstel heeft ten doel de aandacht te vestigen op deze belangrijke publicatie. Insteede van echter den inhoud daarvan verkort mede te deelen, met op- en aanmerkingen, wil ik liever aanbevelen het stuk zelve te lezen, en trachten zulks te vergemakkelijken, door aan te geven welke lijn door de Karaïbische opvattingen loopt ²⁾.

¹⁾ *u* in Indiaansche woorden = Nederlandsche oe.

²⁾ De volgende afkortingen zullen worden gebezigd:

De Europeaan kent in den gezonden toestand tweeërlei soort beleven van de wereld: het beleven in wakenden toestand, en het droomleven. Als wij onze waakvoorstellingen en herinneringen toetsen aan nieuwe voorstellingen, of door daden op de proef stellen, dan „komt het uit”. Doen wij dit met droomvoorstellingen, dan komt het niet uit. Het blijkt echter dikwijls wèl uit te komen, als wij de droomvoorstelling opvatten als symbolischen uitdrukingsvorm voor iets anders; de moderne psychiatrie schenkt daarom veel aandacht aan den droom.

De Karaïben en andere Indianen beschouwen den droom als eene werkelijkheid, hetzij als onmiddellijke werkelijkheid, hetzij als symbolischen uitdrukingsvorm voor iets anders; men vat droomen ook wel op als vage herinneringen uit vroegere levens. (Me I 228, Bij 667; over het geloof der Karaïben dat de mensch en ook de aarde, vergaan en herboren worden, zie Per 53 V, 57 IX, 98 XXIX). Een droom kan voor den Indiaan aanleiding zijn om tot een daad over te gaan — wat bij ons niet voorkomt; het lijkt daarom wel, of er voor hem niet een zoo scherpe afscheiding is tusschen droomvoorstelling en waakvoorstelling, als bij ons.

De Karaïbische *pujai* kent nog een derde soort beleven van de wereld: het beleven in „begeesterden” toestand. Voor hem is dit een volkomen echt en werkelijk beleven, hoewel hij erkent, dat er onder de *pujai*'s ook bedriegers zijn (Per 57 IX, 58 X, 98 XXIX).

In dien toestand kan hij geen stoffelijke voorwerpen zien, doch wel hooren en voelen (Per 53 V); de bovenaardsche wezens waarmee hij omgaat, ziet hij zooals beelden in een droom, hoewel zij van deze verschillen (Per 56 VIII).

Zijn ziel wordt waarnemende in een geestelijke wereld, en men stelt dit voor als een opstijgen; het is ook de geest van den Koningsgier, den vogel die zéér hoog in de lucht stijgt, die den leer-

Me I 128 = De menschetende aanbidders der Zonneslang, deel I, blz. 128;

Per 54 VI = De Periskoop no. 54, Iets over onze Caraïbischen *pujai*, VI; Bij 650 = Bijdragen, blz. 650, Het *pujai*-geheim der Surinaamsche Caraïben;

A 223 = blz. 223 van: W. Ahlbrinck, Carib life and nature. Proc. XX^{ist} Intern. Congress of Americanists, The Hague, 1924;

R 219 = Section 219 van W. F. Roth, An enquiry into the animism and folk-lore of the Guiana Indians. 30th annual report of the Bureau of American ethnology, Washington, 1915.

Hier zij nog vermeld, dat De Periskoop in 1928/29 een artikelenreeks van A. Ph. Penard gaf „De Caraïbische taal” (niet voltooid) en dat van P. Ahlbrinck eene Caraïbische Encyclopedie ter perse is, uitgave van de Kon. Ak. v. Wet. te Amsterdam.

ling of den *pujai* geleidt naar de geestelijke gebieden. Bij den leerling (niet bij den ingewijden *pujai*) is alsdan het lichaam in een toestand die op bezwijming lijkt. Gaat men nog verder, dan scheiden zich ziel en lichaam en treedt de dood in. De Schepper verblijft in die nog hoogere gebieden, welke slechts voor een doode bereikbaar zijn; de *pujai* kan met Hem in gemeenschap treden door tusschenkomst van den Koningsgierengeest als boodschapper (zie Bij 631, 632, 646, 650, Per 54 VI, 56 VIII, 103 XXX en 96 XXVIII wat een schijndoode doormaakte, en over den Koningsgier nog Me II 43, Per 130).

Hoewel wij Europeanen een dergelijk „helderziend” (en „horend”) beleven over het algemeen niet uit eigen ervaring kennen, zijn de berichten daarover van natuurvolken en volken der oudheid zoo talrijk en stellig, dat het moeilijk aan te nemen is, dat daar niet eene werkelijkheid aan ten grondslag zoude liggen ¹⁾.

¹⁾ Vgl. Th. W. Danzel, *Magie und Geheimwissenschaft*, Stuttgart, 1924, blz. 27:

„Wir erkennen nun aus den Klassifizierungen, wie wir sie aus Neuguinea und von den Zuñi-Indianern mitteilten, dass der Homo divinans (de magische mensch, in tegenstelling met den kultuurmensch, den technischen mensch Homo faber) instinktiv wesensverwandte Gegenstände zusammenordnet. Der Homo divinans hat also allgemein eine Art Hellsichtigkeit, die bei uns nur bei wenigen bevorzugten, sehr sensitiven Menschen vorkommt. So zeigt sich auch hier, dass bei dem sogenannten primitiven Menschen manche seelischen Eigenschaften besser entwickelt sind als bei uns. Bei uns ist solcher Sinn sehr zurückgebildet, dafür sind aber andere Fähigkeiten zur Ausbildung gelangt”.

Over den overgang van een dergelijk helderziend bewustzijn by onze voorouders, naar ons tegenwoordig bewustzijn schreef R. Steiner in *Die Rätsel der Philosophie*, Berlin 1918 (nieuwere drukken: Dornach), I blz. XIX: „So lange die Menschenseele durch das Bild die Welterscheinungen vorstellt, fühlt sie sich mit diesen noch innig verbunden. Sie empfindet sich als ein Glied des Weltorganismus; sie denkt sich nicht als selbständige Wesenheit von diesem Organismus losgetrennt. Da der Gedanke in seiner Bildlosigkeit in ihr erwacht, fühlt sie die Trennung von Welt und Seele. Der Gedanke wird ihr Erzieher zur Selbständigkeit”. En over de helderziendheid die de mensch opnieuw zal kunnen krijgen nu hij in die afgeslotenheid zelfstandig is geworden, schreef hij (II blz. 253): „Nicht verwechselt darf werden das hier geschilderte ‚leibfreie Seelenbewusstsein‘ mit denjenigen Seelenzuständen, welche nicht durch die charakterisierte innere Seelen-Eigen-Arbeit errungen werden, sondern aus herabgestimmten Geistesleben (im traumhaften Hellsehen, in der Hypnose usw.) sich ergeben”.

In verband met ons onderwerp zij hier nog gewezen op R. St.'s voordracht van 1909 „Alteuropäisches Hellsehen” (afgedrukt in *Die Drei*, VIII, Stuttgart 1928), waaruit ik aanhaal: (blz. 557) „Welches sind die Eigenschaften des alten hellseherischen Zustandes der Menschheit? Wir können

Vroeger werd de inwijding door alle jongelieden doorgemaakt (Per 49 I), en er zijn ook geboren *pujai*'s (Bij 625). Blijkbaar hebben de Karaïben (en anderen) aanleg voor dit soort beleven, en dat verklaart tevens de verhalen over ontmoetingen met geesten enz. (Zie, behalve de meer legendarische verhalen Per 55 VII, en R 97).

Dit helderziend beleven heeft met den droom gemeen, dat dat wat zich openbaren wil, zich kleedt in beelden die ontleend zijn aan het waakbeleven; het heeft met het waakbeleven gemeen, dat het waargenomene betrekkelijk objectief, onpersoonlijk is, want alle *pujai*'s nemen ongeveer hetzelfde waar (Per 56 VIII).

In het waakleven kan men een voorstelling wegschuiven of uitblusschen, en een zinswaarneming doen ophouden door het zintuig af te sluiten of zich te verwijderen. Die mogelijkheden ontbreken in het droomleven; dit overkomt ons als het ware. De *pujai* in zijn helderziend beleven kan geesten oproepen en wegzenden, doch het lijkt wel of hij overigens eenigszins passief is, want het zijn eigenlijk de met hem verbonden goede geesten, die de demonen bestrijden, aanwijzingen geven, enz. (Bij 665, Per 53 V, 56 VIII).

Philosophie en zedenleer van den Karaïb hangen samen met dat wat de *pujai* helderziend waarneemt, en men kan de vraag stellen wat oorspronkelijk en wat afgeleid is. Is de Indiaan, die een scherp opmerker is, door waarnemen en denken gekomen tot de overtuiging dat overal de Wet der Gelijkenissen en Harmoniën heerscht (Me II 23, Per 41, 74 XVII), dat er een verband van oorzaak en gevolg is, en dat er moreel-ethische wetten zijn welke overtreding onheil brengt, en heeft zich dit zoo vastgezet in zijn wezen, dat in bijzondere toestanden het zich als visioenen toont?

da zwei Kategorien unterscheidender Traum und die Traumerlebnisse.... (und) die Vision, die Ahnung und die Deuteroskopie oder das andere Gesicht.(blz. 561) Das, was heute als krankhafte Zustände auftritt (Vision u. s. w.), ist das zurückgebliebene Erbstück alten Hellsehens und war in den alten Zeiten durchaus gesund, war etwas, durch das der Mensch in Wahrheit sich in ein Verständnis zur Umwelt gesetzt hat. Namentlich in der Entwicklung der europäischen Völker finden wir überall mehr oder weniger altes Bildbewusstsein, das die Welt anschaut, wie sie innerlich ist, wie sie ihrer geistig-seelischen Wesenheit nach ist. Aber das Ich-Bewusstsein ist noch ganz unentwickelt. Und was ist denn geblieben von dem, was die alten Leute gesehen und erzählt haben, die noch nicht das vollständige Ich-Bewusstsein hatten, bei denen eben ein Übergang vorhanden war vom alten Bilderbewusstsein zum Gegenstands-bewusstsein?

O, es ist ein gutes, schönes Erbstück davon vorhanden, das sind die Mythen und Sagen, die gesamte Mythologie".

Of is die openbaring het primaire, en komen daaruit zijn filosofie en zedeleer, en een deel van zijn mythen voort?

Afgaande op de beschrijving, vordert het helderziend waarnemen van den *pujai*, minder zelfwerkzaamheid dan logisch denken, en staat het dus wellicht iets dichtër bij een instinctmatig beleven. Daarom, en om nog andere redenen, lijkt het aannemelijker dat de Karaïb, die een uitmuntend natuurmensch is, maar op het gebied van techniek en van kunst ver achterstaat bij de tegenwoordige cultuurvolken, zijn merkwaardige wijsheid langs dezen half-instinctieven weg heeft verkregen, dan dat hij in het logisch denken onze meerdere zoude zijn. Het ziet er echter wel naar uit, of in zijn mededeelingen bovendien van allerlei gemengd is, dat voortkomt uit verstandelijk denken en speculeeren, en uit onzuivere overlevering van wat in ouden tijd is waargenomen; en misschien mengt zich dit wel eens als visoenen door het helderziend beleven.

— De machtigste wezens die genoemd worden, zijn *Tamusi* (Heer of Grootvader), de Schepper van al wat Licht en Goed is, *Jolokan-Tamulu* (demonen-grootvader), de Schepper van al wat Duisternis en Ellende is, en *Amana*, de Ongeboren Maagd, Goede Moeder of Slanggeest. *Amana* baarde *Tamusi* bij het aanbreken van den eersten dag, en *Jolokan-Tamulu* bij de schemering van dien avond. Ook wordt gezegd, dat de vrouwen van *Tamusi* en *Jolokan-Tamulu* vereenigd zijn in *Amana*; de kinderen der twee echtparen zijn de zielen van de goede en van de slechte menschen (Bij 649, 640, Per 53 V, 54 VI).

Er bestaat een geest van elk ding dat een naam heeft. Dit wezen doet zich eveneens voor in stukken of behoort zelf tot alle mogelijke combinaties. Ieder soort ding heeft zijn *jana*, *jumu* en *tamulu*. De *jana* is de individu-geest, de *jumu* (Vader) de geest van een groep individuen, de *tamulu* (Scheppende Grootvader) de geest van meerdere groepen. *Tamusi* is de Grootvader van alle andere scheppende grootvaders (Bij 628). De geestelijke wezens hebben namen, hoewel deze niet immer bekend zijn; de eigennamen van *Tamusi* en van *Jolokan-Tamulu* zijn niet bekend. Ieder voorwerp wordt opgedacht; de wereld is Gedachte in materie; het Wezen van alles is Mensch. De Karaïben verklaren: *Tamusi Kalinja-me-man* = *Tamusi* is Mensch (Karaïb). (Per 54 VI).

Tamusi is even ondenkbaar zonder zijn tweelingbroeder *Jolokan-Tamulu*, als licht zonder duisternis. Onder de lagere geestelijke wezens zijn er, die meestal optreden als „goede geesten”, en andere die meestal optreden als „booze geesten”, doch de ver-

toornde goede geest kan kwaad doen, en de goedgezinde kwade geest handelt ook wel goed (Bij 644; vgl. bijv. *Imjawale* of *Mia-wale*, den boschvarken-grootvader, Bij 646, 666, 670, Per 52 IV, 54 VI, 93 XXVII), en, wordt er gezegd: de booze geest heeft meestal gelijk, en zelfs de gevaarlijkste hunner doen gewoonlijk kwaad met een goed doel of uit rechtmatige wraak. Zelfs een bepaalde volstrekt booze geest, die niet weet wat goed is, werkt nog ten goede, doordien hij het geweten wakker roept (Per 55 VII). Na den dood wordt de mensch geoordeeld en gezuiverd, en slechts als hij werkelijk zuiver is geworden, wordt hij toegelaten tot *Tamusi*'s lustoord (Bij 650).

Hieruit blijkt dat de *pujai* in zijn helderziend beleven eene moreel-ethische wereldorde waarneemt. Men vindt dit ook in de zedeleer van den halfgod *Epetembo* (Me II 72; zie voorts de Indiaansche geboden in „Het onbegrepen geloof”, en Per 79 XXIII). Voor zoover wij weten staat de Indiaansche samenleving, daar waar ze ongerept is, op een hoog peil.

De Karaïb heeft bovendien rechtstreeksche plichten tegenover de hogere wezens: bij een maansverduistering gaan allen aan het werk om de maan weder op te wekken (Per 83). De meesters moeten eerbiedig zijn tegenover de hooge wezens (Per 52 IV, 59 XI, 69 XIV, 78 XXII) en de meester die niet deugdzaam is, zal ziek worden of sterven (Bij 665, Per 66 XII).

— Het ding is van oorsprong openbaring of uitdrukkingsvorm van het geestelijk wezen, of van een combinatie van geestelijke wezens; het heeft een zekere zelfstandigheid, maar het geestelijk wezen bemerkt, als er iets geschiedt met het ding. Dat blijkt namelijk uit de magische opvattingen en gebruiken van den Indiaan waarvan hier eenige voorbeelden volgen.

(1) In een boot op een groot water zal men den potlepel of roerspaaan („roer”-vermogen?) nooit reinigen door dien buiten boord te spoelen, want dit zou den toorn der watergeesten opwekken („roerig” maken?), en deze zouden een bui veroorzaken waardoor de boot zou omslaan (R 214).

(2) De vuurwaaier waait wind in het vuur. Als de Karaïb een stuk bosch geveld heeft, en om het hout te verbranden gaarne een sterken wind heeft, dan hangt hij een vuur-waaier buiten zijn hutje, waardoor de wind wordt geroepen (A 223).

(3) Om pakira's (wilde varkens) te jagen, neemt men een bepaalde plant waarvan de bladeren gelijken op den kop van het dier. De knol van deze plant wordt fijngemaakt, en bijgemengd worden een weinig aarde uit een versch spoor, en iets van ver-

schillende lichaamsdeelen van het dier en het verbrande poeder van twee takken, die onder het wrijven tegen elkander een geluid voortbrengen, als het geknor van een pakira. De jager wrijft dit aan zijn lichaam, en moet daarbij het hoofd omlaag houden, met de tanden knarsen en stampen met de voeten gelijk een boschvarken (Me I 188, 219).

(4) De vleugels dragen den vogel naar verafgelegen plaatsen. De jongen die een vogel schiet mag hem opeten, behalve het uiterste eindje van het been van den vleugel. De moeder verbiedt dit, want anders zal de jongen naar alle mogelijke plaatsen trekken om de vrouwen en meisjes achterna te loopen (A 223).

(5) Bij de inwijding kan de leerling gevaar loopen als zijn bloedverwanten bepaalde verboden niet in acht nemen (Bij 653, Per 51 III, 72 XVI). Hieruit blijkt dat men een geestelijk verband aanneemt tusschen bloedverwanten; vgl. ook het mannen-kraambed (de couvade) (Me I 158, A 222)¹⁾, het verbod van huwelijk met de bloedverwanten van moederszijde, en de rouw voor overleden familieleden (Per 82, 83; 52 IV: de krabbengeest duldt geen rouwende op zijn gebied).

(6) Bij den leergang voor *pujai* worden matjes waarin levende bijt-mieren zijn vastgeklemd, gelegd op het bankje waarop de leerling gaat zitten. De in zijn zitvlak gebetene krijgt groote neiging om op te staan, waardoor hij in zich krijgt den geest van verrijzing, welke, op zijn toekomstige patienten overgebracht deze op de been moet helpen (Per 51 III).

(7) Bij het visschen met het vischvergift nekoe (een liaan) wordt de visch sriba lichtelijk bedwelmd en komt zelden of nooit weer bij; de visch walapa daarentegen wordt wel bedwelmd, maar niet gemakkelijk gedood. Bij den leergang voor *pujai* neuriet de meester boven een schaal met kassave-drank een slibagezang, en de leerling die dezen drank gebruikt wordt bedwelmd; hij neuriet boven een schaal met kassave-drank een walapa-gezang, en de leerling die ervan gebruikt wordt weder nuchter (Per 91 XXVI, zie ook Bij 630, 664).

(8) De duif is het zinnebeeld der liefde (Per 53 V, 69 XIV, 73 XVII, Me I 201). De *pujai*-kunst dient de liefde (genezingen enz.). De hut waarin de leergang voor *pujai* gehouden zal worden, wordt door de dorpsgenooten ingewijd door herhaaldelijk zingen

¹⁾ Dit, bij verscheidene volken aangetroffen gebruik, is uitvoeriger besproken door J. P. B. de Josselin de Jong. De Couvade. Med. Kon. Ak. v. Wet., Amsterdam, 1922.

van een lied waarin deze hut genoemd wordt „voormalige zetel onzer pasduif” (Bij 629). „Voormalig” duidt het geestelijk wezen der zaak aan (Per 71 XV). — De knol van een plant, welker blaadjes dicht naast elkaar groeien, gelijk steenduiven zich dicht naast elkaar in een vlucht bevinden, gemengd met poeder van verbrande wormen uit hersenen, hart enz. van een dooden steenduif, wordt aan de palen der hutten, hangmatten, enz. gewreven, om eendracht en liefde op te wekken (Me I 201).

(9) Een *pujai* behandelde eene oude vrouw voor felle koorts. Hij riep den boschvarken-grootvader te hulp, beblies de lijderes met tabaksrook, en zong een *pujai*-lied waarin telkens voorkwam het woord „koud”, dat hij bibberend en klappertandend zong. De koorts week. De goede geesten noodzaakten den *wanaku*-aap-grootvader die de ziekte veroorzaakt had, te zeggen waarom hij dit had gedaan. Deze verklaarde dat de vraatzuchtige vrouw te veel *wanaku*-vleesch gegeten had, waarop de *pujai* beloofde het gulzige moedertje te zullen straffen, en hem wegzond (Per 93 XXVII).

(10) Woorden staan in rechtstreeksch verband met de dingen die ze aanduiden (Me II 6 enz.). In een boot moet men het uitspreken der namen van bepaalde dieren (sterke dieren, waterdieren), van wapenen enz. vermijden, omdat dit storm zou opwekken; in stede daarvan bezigt men omschrijvingen (Me I 45, R 194). De echte naam van een Indiaan wordt geheim gehouden (Per 41, 136, Me I 160); men bezigt meestal het woord „zwager”, „meisje”, enz., een bijnaam, een reisnaam of den Christelijken doopnaam.

Alle deze magische gebruiken laten zich verklaren uit de opvattingen: 1°. iets dat is of gebeurt in de zinnowereld wordt veroorzaakt door een geestelijk wezen; 2°. gelijkenis in de zinnowereld vindt zijn oorsprong daarin, dat in het op elkaar gelijkende eenzelfde geestelijk wezen werkt; 3°. het ding of gebeuren in de zinnowereld is in levend verband met het geestelijk wezen.

Onze ervaring doet ons betwijfelen of het onder 3°. vermelde wel zoo algemeen geldig is als de Indiaan meent; de feiten wijzen er meer op, dat de geestelijke wezens zich in vele gevallen thans afzijdig houden, en dat in die gevallen nog slechts hun vroegere daad als „natuurwet” voortwerkt.

En toch moet men niet te vlug zijn met het verwerpen van iets dat onwaarschijnlijk lijkt; zoo heeft het taalonderzoek van den allerlaatsten tijd ons een stap nader gebracht tot de opvatting

van den Indiaan: dat de naam in een wezenlijke betrekking tot het ding kan staan ¹⁾).

Laat ons thans nog een ander geval bespreken, namelijk het geloof van den Indiaan, dat er een verband bestaat tusschen sterren en dieren of planten.

De Karaïb beschouwt de dieren niet als menschen, maar ziet in ieder dier een hartstocht in materie en gelooft dat alle instincten tezamen de rede vormen (Per 98 XXIX, Me I 218). Het dier is nog verbonden met het oerwezen waaruit het voortkomt, en het oerwezen van een groep dieren, of ook wel van een groep planten, toont zich aan den hemel als een sterrebeeld. Wanneer het sterrebeeld tegen zonsopgang(?) culmineert gaat de betrokken diersoort jongen, of de plantsoort vruchtdragen (Bij 669, Me I 103, A 222, 218). Zoo kondigt bijv. de *woko-jumu* = powies-vader = ons Zuiderkruis, aan dat de powiezen in de bosschen gaan roepen en eieren leggen ²⁾).

De Karaïben hebben nu een mythe van de zon die op mysterieuze wijze een vrouw bevrucht; de zonnekinderen die hieruit geboren worden, worden later Morgenster en Avondster (Per 46, 129). Eene andere mythe vertelt van den mensch of halfgod met één been, die het sterrebeeld werd dat wij Orion noemen (Me II 39, 59, 60). Deze mythen, waarvan vooral de eerste, ver in Zuid-Amerika verbreid is, toonen, dat voor de Indianen de sterrewereld ziel of geestelijk wezen heeft. Dat brengt ons op het spoor, dat de werking die van een sterrebeeld naar de aarde gaat iets zou kunnen zijn van den aard van gevoelens, hartstochten of instincten welke zich belichamen in de dier- of plantsoort. — Over de mogelijkheid dat er werkelijk iets dergelijks bestaat kan hier geen uitspraak worden gedaan, doch wel moge worden gewezen op het voorkomen van verwante voorstellingen bij andere volken. Vgl. bijv. onzen „dierenriem” en de oude afbeeldingen daarvan.

— De voornaamste functie van den *pujai* is, zijn stamgenooten van ziekte te genezen, en wel van die ziekten welke niet door blanken in het land zijn gebracht, en die veroorzaakt worden (vgl. hiervoren, voorbeeld 9) door de geestelijke wezens der levende en levenloze dingen welke oorspronkelijk van het land zijn (Per 53 V).

¹⁾ Onderzoekingen van R. Steiner, E. G. von Hornbostel, D. Westermann, R. A. Paget, mijzelve, en wellicht nog anderen. Zie in den West-Indischen Gids 11e jrg. no. 1, Mei 1929 mijn opstel „Het merkwaardige Arawaksch”.

²⁾ Uitvoeriger gegevens in W. F. Roth, An introductory study of the arts, crafts and customs of the Guiana Indians. 38th annual report of the bureau of American ethnology. Washington 1924, Section 937.

De *pujai* roept door bepaalde gezangen en rammelen met zijn rammelaar (waarin de hooge wezens elk hun steentje hebben) de met hem verbonden goede geesten op. Soms ook, roept hij geesten van overleden collega's te hulp (Per 74 XVIII, 76 XX). De *pujai* schraapt den boozen geest als het ware van het lichaam van den lijder af, of zuigt dien eruit, waarbij zijn goede geesten de demonen bestrijden, en soms de Slangemaagd *Amana* barmhartigheid bepleit. Gezegd wordt, dat hierbij de geesten hun taal spreken met den mond van den *pujai*; naar buiten klinkt dit als geluiden van dieren en andere geluiden in de natuur. (Bij 665, Per 53 V—59 XI, 73 XVIII—77 XXI, 93 XXVII).

Er zijn geboren *pujai*'s en *pujai*'s die in een leergang hun inwijding ontvingen. De leergang bestaat daaruit, dat men vele nachten danst onder het zingen van bepaalde liederen, waarbij tabakswater wordt gedronken en tabakspoeder gegeten en overigens een streng vasten in acht wordt genomen. Tijdens het rusten beschrijft de meester de verschillende geesten en deelt als het ware goede geesten uit. In de liederen worden veelal verschillende dieren aangeroepen of nagedaan; en de dansers werken zich in in den geest van dat wat zij aanroepen. Misschien hebben de *pujai*-gezangen ook eene werking welke vergelijkbaar is met die van mantra's en dikir-spreuken, en van muziek.

De leerling wordt licht van hoofd; hij zijgt ten slotte neer; zijn gewone bewustzijn dooft uit, en hij ontwaakt in een wonder-schoon licht dat van uit den hooge neerstraalt. Een Koningsgieren-grootvader brengt den leerling langs een wenteltrap ¹⁾ naar de hemelsche gebieden, waar hij de oerwezens van alle dieren, planten, voorwerpen en lichaamsdeelen aanschouwt. Daarna komt hij aan het hemelsche water en ontmoet daar *Amana*, de verblindend schoone Ongeboren Maagd.

Hier bevindt de leerling zich op het kruispunt van leven en dood. Zijn geleider geeft nu inlichtingen hoe de mensch die verder gaat, wordt geoordeeld ²⁾, gezuiverd, en ten slotte in het verblijf van *Tamusi* komt.

¹⁾ Bij de Taulipang (wonende nabij het knooppunt der grenzen van Venezuela, Britsch Guyana en Brazilië, is dit de liaan die men in Suriname sekrepatoetrapoe, schildpad-trap noemt (*Bauhinia* sp., zie afb. in het Verslag der Corantijn-expeditie door C. C. Käyser, Tyds. Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e ser. dl. XXIX, Leiden 1912). Th. Koch-Grünberg, Vom Roraima zum Orinoco, Berlin/Stuttgart 1916/28, III blz. 206, 211, en II blz. 54 met afb. Tafel II, IV: verhaal van den halfgod die langs dezen liaan-ladder ten hemel stijgt; ook de oude Tamanaco's vertelden hiervan (F. S. Gilij, *Saggio di Storia Americana*, Roma 1782, III blz. 11).

²⁾ Het is mogelijk dat hier Christelijke elementen door spelen; doch het

De leerling daalt weder af, en komt tot het gewone bewustzijn terug als de meester hem een matje met levende bijt-mieren bezet, op de huid drukt.

Bij dezen leergang, waarbij tabakswater wordt gedronken, krijgt de leerling het vermogen om al de geesten op te roepen, die gezamenlijk de tabaks-plantziel vormen. Door het gebruiken van sap van den *takini*-boom krijgt hij de beschikking over de *takini*-geesten. Een derde soort inwijding, door peperpap, wordt ook wel door vrouwen doorgemaakt.

De leerlingen moeten over hangmatten lopen, over drinkschalen lopen zonder deze te breken, een kronkelend katoenen draadje met een pijl raken, en over de binten van het huis lopen, vermoedelijk om te toonen dat zij volkomen helder zijn.

Zij die dit met goed gevolg doormaken, blijven in het bezit der *pujai*-vermogens. Zij vreezen den dood niet meer, en zijn volkomen meester over hun gevoelens en hartstochten (loutering door den vuurdans, Bij 654, Per 51 III). De vermogens zijn niet dadelijk op volle sterkte; het kan jaren duren eer de *pujai* instaat is de geestelijke wezens die hij waarneemt, van elkander te onderscheiden (Bij 665, 667), en de nieuwe *pujai* oefent zich aanvankelijk in de geneeskunst onder leiding van een ervaren meester (Bij 665). De bij den leergang toegepaste kunstmiddelen behoeven niet meer te worden gebruikt; alleen rookt elke *pujai* tabak om de vermogens zuiver in stand te houden, en moet de *takini*-meester om de 5 of 6 jaar wat *takini*-sap drinken (Per 98 XXIX, 78 XXII).

Naar het schijnt, zijn de leerlingen onmiddellijk na den leergang nog overgevoelig voor geestelijke invloeden, of: de geesten zijn nog te onrustig, want er moet van allerlei geschieden om hen weder geschikt te maken voor het gewone leven. Men laat hen de gevaarlijke dingen werkelijk, symbolisch of in woorden doen, onder het toevoegen van de kracht van bijt-mieren (Bij 661), van de krab en walapa (Bij 663, Per 72 XVI, Bij 664), van het geestelijke geleide van den meester (Bij 664, Per 57 IX), en het beblazen met tabaksrook die de booze geesten verzwakt en de goede versterkt (Bij 664, Per 108, 98 XXIX).

— Penard oordeelt zeer gunstig over de Karaïben, en vooral over hun godsdienstige opvattingen. „Ik heb den roodhuid vaak zijn sterk geloof aan den Almachtige benijd”, zegt hij, en verder

kan ook wel oorspronkelijk Indiaansch zijn, omdat een typische trek: het oordeel door den hondengod, behalve bij Karaïben en Arawakken, ook is aangetroffen bij de veraf wonende Taulipang (Th. Koch-Grünberg, op. cit. III blz. 173).

„De *jakuwa-kon* (goede geesten) komen overeen met engelen, al zien zij er anders uit. Het moet nog bewezen worden, dat de *Jakuwa*-begeestering van de Christelijke verschilt”. (Per 103, XXX)

Ik zal mij niet hierin begeven, en slechts vermelden dat de *pujai*, zooals begrijpelijk is, niet al te best is te spreken over de brengers van het Christendom die de heilige rammelaars stukslaan (Bij 660, 647, 642). Vele (alle?) Karaïben zijn nochtans getreden tot de Roomsche-Katholieke Kerk, en de afkeurende kritiek richt zich ook meer tegen het materialistisch karakter der blanke beschaving, dan tegen den Christelijken godsdienst (Me I 138, Bij 625, Per 49 I, 52 IV, 55 VII, 59 XI, 79 XXIII). Als merkwaardig voor dezen overgangstijd, zij hier nog vermeld de opvatting van een onlangs op hoogen leeftijd overleden *pujai* en hoofdman, die om zijn groote wijsheid en naastenliefde zeer geëerd was. Deze stelde veel vertrouwen in het soliede Fransche doopsel, zooals hij zich in het negerengelsch uitdrukte: „boen fransie dopoe”, doch het Hollandsche werd door hem als bocht beschouwd (Per 150). En de uitlating van een anderen *pujai* over de toekomst (Bij 626): Hij stelde weinig vertrouwen in de huidige *pujai*-kunst, want het kerkelijke doopsel werkte deze zoo tegen. Ja, de slangachtige *Kulupi*, heer der winden, was reeds uit Marowijne verdwenen. De machtige woudgeest *Tëkokë* trok zich gramstorig op den hoogsten bergtop terug. De blanke berggeest *Wereimio* met zijn gouden lans verscheen slechts diep in het bosch. Men hoorde er soms de hoefslagen van zijn onzichtbaar gevleugeld paard *Tololo*. Al de tot demonen gemaakte *pujai*-wezens zouden dit land op dezelfde wijze verlaten naarmate de roodhuiden uitstierven. Er leefden nog enkele sterke *pujai*'s op eenzame plaatsen in Boven-Marowijne, maar de krachtigste onder hen stond niet eens gelijk aan den zwaksten van vroeger.

— Als dan, binnen afzienbaren tijd de *pujai*-kunst verdwenen zal zijn, en van de Indiaansche wetenschap nog slechts de scherven als bijgeloof voortleven, dan zal men dankbaar zijn dat Penard dit alles bewaard heeft.